

Het grootste
onbenutte potentieel
van de eeuw

Kristel Vanderlinden

P E L C K M A N S

Voor alle mooie vrouwen in mijn leven. Ja, je weet wel over wie ik het heb.
En aan mijn eeuwig rebellerende en vrijdenkende mama. De vrouw die mij
heeft geleerd nooit te conformeren aan 'wat hoort of wat is'.

Inhoud

Inleiding

**Waarom dit boek
noodzakelijk is voor
toekomstige vooruitgang** 8

Hoofdstuk 1

De evaluatietheorie 18

Petra De Roos: Scherven brengen geluk 28

Hoofdstuk 2

**Een nieuwe cultuur van
vrouw-zijn** 30

**Lies Eeckman: Een kwestie van energie & het belang
van rolmodellen** 57

Hoofdstuk 3

Vrouwen zijn stille data 60

Hanan Challouki: Vrouwen met een hoofddoek 83

Hoofdstuk 4

De vrouwelijke biljoeneneconomie 86

An Bogaerts: Waar is de mama? 102

Hoofdstuk 5

Evalutie on speed 104

Hoofdstuk 6

Toekomstexpeditie evaluatie 192

**“Boldly go
where
no one
has gone
before...”**

Leesexemplaar

Wat als?

What if?

Et si?

Was wäre?

E se?

Tänk om?

؟ول اذا م

만약에?

¿Y si...?

Inleiding:

**Waarom dit boek
noodzakelijk
is voor
toekomstige
vooruitgang**

Mijn voorliefde voor de toekomst heeft alles te maken met verwondering en de vele – soms onvoorstelbare – scenario's van alternatieve mogelijkheden en toekomsten. Het is de basis van out of the box denken en noodzakelijk om alternatieve mogelijkheden te verkennen. Bij elke futuristische workshop starten we bijvoorbeeld met de designfictievraag 'Wat als?' en laten we dan onze verbeelding de vrije loop. Wat als we vanaf vandaag nooit meer vlees eten? Wat als we elke job vervangen door AI? Wat als de wereldbevolking enkel zou bestaan uit 60-plussers? Wat als elke retailbeleving een Disneyfilm zou zijn?

Op deze manier denken we na over de verschillende trends en economische, ecologische, technologische en maatschappelijke bewegingen die ons landschap veranderen en gevolgen kunnen hebben voor bedrijven, merken, concurrenten en consumenten. We creëren een verhaal – designfictie – dat die verschillende elementen samenbrengt. De vraag 'Wat als?' is een katalysator om standpunten te creëren over welke toekomsten zich zouden aandienen en welke nieuwe paden we kunnen bewandelen, voor het merk, bedrijf, product of dienst. Het moedigt mensen ook aan om na te denken over hoe ze zich kunnen voorbereiden op mogelijke alternatieve toekomsten en hoe bepaalde beslissingen van invloed kunnen zijn op welke toekomsten zich zouden kunnen voordoen. 'Wat als?' is dus een zeer krachtige vraag omdat ze creativiteit en kritisch denken aanmoedigt.

En dat is dus net de insteek van dit boek. Ik wil je graag meenemen op een reis naar een 'Wat als?'-toekomst met verre gaande gevolgen voor ondernemen, innovatie, marketing en de maatschappij.

Een toekomst die zo dichtbij lijkt, maar dat helaas nog niet is. Een toekomst die de helft van de wereldbevolking uit de vergeethoek trekt. Een toekomst die het grootste onbenutte potentieel van onze economie en ons maatschappelijk weefsel aanboort: de vrouw.

De vrouw – van alle leeftijden, kleuren, achtergronden, voorkeuren... – wordt vandaag over het hoofd gezien of simpelweg genegeerd als het gaat om maatschappelijke, economische en innovatieve vooruitgang. Wat mij betreft, betekent haar biologisch, economisch, cultureel en technologisch niet meenemen in toekomstdenken, stilstaan in onze ontwikkeling. En dat staat haaks op de menselijke evolutie in het algemeen. Die wordt gekenmerkt door zowel menselijke als technologische vooruitgang: van de uitvinding van het wiel tot de industriële revolutie, van het digitale tijdperk tot sinds kort de artificiële

intelligentieboom. Allemaal spannende ontwikkelingen die vooruitgang en groei hebben veroorzaakt. Alleen is het volledig menselijk potentieel nog maar voor de helft aangeboord.

Een vraag die ik hier graag wil verdiepen is: 'Hoe kunnen we de vrouw en het vrouwelijke perspectief meer en beter meenemen in een duurzame visie voor de toekomst; in designdenken, innovatie, productontwikkeling, servicemodelcreatie, marketing, bedrijfsstrategieën, investeringen, financiële modellen of bijvoorbeeld meer maatschappelijke projecten zoals stedelijke ontwikkeling of een moderne rechtsstaat?' De vrouw accepteren en inzetten als katalysator en accelerator van culturele, economische, maatschappelijke en technologische groei en vooruitgang.

HET EVALUTIEZAADJE PLANTEN

Als strateeg wil ik natuurlijk ook graag een doelstelling hebben, een Noordster om mij naar te richten. Wat wil ik nu echt bereiken met dit boek? Inspireren, sowieso. Maar ik wil echt verder gaan. Als futurist wil ik graag bijdragen aan een betere wereld. En als vrouw wil ik dat we hier allemaal van kunnen genieten, elk van ons.

Niettemin is gedragsverandering het moeilijkste te realiseren op deze wereld. Kijk maar naar hoe we als mens bijvoorbeeld worstelen om ons (consumptie) gedrag aan te passen in de huidige existentiële klimaatcrisis. En dat gedrag vertonen we nog maar een aantal decennia.

Een gedragsverandering teweegbrengen ten aanzien van de sociale rol van de vrouw en de vrouwelijk sekse – en bijgaand het aanpassen van een patriarchaal systeem dat alles beheerst wat we kennen en doen en dat al duizenden jaren deel uitmaakt van ons zijn – is geen sinecure. Noch zal dat, als we realistisch zijn, slechts een aantal jaren duren, met of zonder opgelegde quota. We zitten er samen de komende decennia of nog langer aan vast. Maar zoals Warren Buffet ooit zei: iemand zit vandaag in de schaduw omdat iemand anders lang geleden besloot een boom te planten. En zo zal dit ook evolueren. We zitten nu eenmaal in de langetermijnbusiness en dat evaluatiezaadje moet zo snel mogelijk groeien.

In 2023 richtte slechts 1% van alle R&D-investeringen in de wereld zich specifiek op de vrouw. Slechts 4% van alle farmaceutische investeringen wereldwijd gaat naar vrouwspecifieke aandoeningen. Terwijl, volgens het World Economic Forum, een geschatte investering van 277 miljoen euro in onderzoek gericht op vrouwen een economisch rendement van 12 miljard euro kan opleveren en leidt tot lagere kosten voor gezondheidszorg, een betere kwaliteit van leven en een jarenlange verbetering van de productiviteit van de beroepsbevolking.^{1,2} Dan is er toch nog fenomenale groei te realiseren. Temeer omdat de doelgroep 51% van de Europese bevolking uitmaakt, en iets minder dan 50% wereldwijd.

Wat als we nu als *purpose* neerpennen dat we de investeringen jaarlijks met 1% willen verhogen? Dan zou dat de komende twintig jaar het grootste marktpotentieel geven van de laatste eeuwen, toch? Waar wachten we dan nog op?

DE EVALUTIEREBELLIE

Dit boek is een combinatie van deskresearch, trendonderzoek, visie en toch best wel wat persoonlijke frustratie en rebellie. Het eerste omdat het deel uitmaakt van wat ik doe, namelijk cultureel onderzoek en toekomstdenken. Het tweede omdat ik – door ook al een aantal jaren wat dieper in dit thema te duiken en natuurlijk ook als vrouw (tja, ik heb altijd al het syndroom van Prinses Leia in mij gehad) – ontdekt heb dat wat voor mij en andere collega's, vrienden en specialisten vanzelfsprekend leek, helemaal niet zo blijkt te zijn. En dat de cijfers stuitend zijn. Dat vindt ook echt iedereen die ik erop aanspreek, ongeacht gender of geardeid.

De mantel der liefde, die krijg ik ook vaak te horen. Ja maar dat was toen, dat is nu niet meer zo. Het valt toch wel mee? Of, vrouwen hebben toch dezelfde rechten als mannen. Ja dat klopt, grotendeels dan toch, maar toch niet helemaal. En nee, het valt niet mee als ik de cijfers zie van de enorme achterstand in de gezondheidszorg als het gaat om het vrouwelijk lichaam, noch over de veiligheid van vrouwen als autobestuurder bijvoorbeeld. Zoals ik al aangaf, hebben we collectief geen idee hoe tot in elke uithoek van de wetenschap, technologie of de economie vrouwen onzichtbaar zijn. Het zit veel dieper dan men soms denkt. Als het aankomt op gelijke lonen en pensioenen, dan zijn er al

heel wat stappen gezet en is het verschil minimaal, bij ons dan toch. Maar ook hier is er nog altijd een verschil. Ik vraag mij dan af waarom, maar dat is voer voor een ander gesprek.

Het verhaal dat ik hier graag breng belicht beide kanten: het verleden of waarom we staan waar we staan en de toekomst waar we langzaam naartoe evolueren (de waarschijnlijke toekomst, alsook de gewenste toekomst). Ik wil zeker niet de martelaar uithangen met alles wat vrouwen is overkomen. Maar om de toekomst te kunnen verbeteren, kan je niet anders dan eerst ook goed in het verleden te duiken.

Een van de denkfouten die we maken is dat we blindelings het systeem volgen omdat het altijd zo was. We gaan er te gemakkelijk van uit dat de fundamente van onze beschaving passen bij onze eigen waarden en een vorm van *fairness* en gelijkheid inhouden. In de wereld van vrouwen is niets minder waar.

Op een of andere manier ben ik gefascineerd door Judith van Vlaanderen. Al sinds *Het verhaal van Vlaanderen* van programmamaker Tom Waes vind ik haar zo'n typische historische vrouwelijke figuur die Virginia Woolf zo netjes omschrijft als: *'for most of history, anonymous was a woman'*. Waarbij ze refereert aan de vele onbekende auteurs, schilders, dichters zonder naam die wellicht vrouwen zijn, aangezien vrouwen niet de nodige rechten hadden.

Het verhaal is een mix van Romeo en Julia en Bonnie en Clyde in een waanzinnige *Vikings: Valhalla*-setting. In de podcast van de VRT *De vorstinnen van Vlaanderen* kan je naar het prachtige relaas luisteren, maar ook naar hoe er vroeger vakkundig aan verzonnen storytelling werd gedaan, waarbij de vrouw in het verhaal uiteindelijk al even vakkundig werd geminimaliseerd. Het is dus ook raden wat er met Judith is gebeurd na het relaas, maar genoeg denk ik voor een zeer beklijvende Netflix-reeks (althans, daar hoop ik toch ooit op).

Judith van West-Francië (negende eeuw) was door haar vader op piepjonge leeftijd al tweemaal uitgehuwelijkt aan twee opeenvolgende koningen van het koninkrijk Wessex in Zuid-Engeland. Beide koningen overleden echter en Judith keerde terug naar het hof van haar vader. De koning van West-Francië maakte plannen om zijn zeventienjarige dochter voor de derde keer uit te huwelijken. Maar Judith weigerde (duidelijk een durfal) en liep weg van huis met de man van haar leven, Boudewijn met den Ijzeren Arm.

Papa Karel de Kale was woedend en het stel vluchtte naar het noorden. Ze waren gedwongen om een tijdje door Europa te zwerven omdat hij het stel had laten excommuniceren door de paus. Maar daar liet Judith het niet bij. Ze trok samen met haar man (ja, ze waren dan ook nog eens stiekem getrouwd) naar de paus in Rome en bepleitten hun zaak. De liefde was oprecht en ze hadden geen kwade bedoelingen. Genoeg voor de paus, en ook natuurlijk om de positie van de Kerk te verstevigen, om ervoor te zorgen dat ze het weer goed kon maken met haar vader.

Als teken van verzoening mocht het koppel van Karel de Kale het gebied rond de stad Brugge besturen. Dit was in de ogen van Karel een onbetekenende functie. Vlaanderen lag namelijk in een uithoek van zijn koninkrijk en werd gesteerd door Vikingen. Boudewijn wist de aanvallen van de Vikingen echter af te slaan en bleek een succesvol bestuurder.

Vanaf hier in de boeken wordt er geen woord meer gerept over Judith. Eens uitgehuwelijkt of getrouwd stopte de rol van de vrouw en ging de aandacht naar haar gemaal.

Zij bouwden wellicht, maar wie zal het zeggen, samen het graafschap Vlaanderen uit dat ook ver na hun dood superwelarend werd, zo niet het meest welvarende in Europa. Alleen worden alle grote stappen van het graafschap Vlaanderen vanaf dan enkel aan Boudewijn toegeschreven. Op 2 januari 879 overleed Boudewijn I in de abdij van Sint-Bertinus, waar hij kort daarvoor monnik was geworden. Negen jaar daarvoor was ook Judith helaas overleden. Hoe, wat, waarom is totaal onbekend, net zoals waar haar graf ligt... of de zoveel andere spraakmakende vrouwen uit het verleden. Om het met Virginia's woorden te zeggen: voor het grootste deel van de geschiedenis zijn de anonieme graven waarschijnlijk bedoeld voor opmerkelijke vrouwen.

Ik heb dit nooit in de geschiedenisles geleerd. Het ontstaan van het Graafschap Vlaanderen. Enkel de geweldige verhalen van meestal mannen in de geschiedenis – waar ik ook fan van ben uiteraard, begrijp me niet verkeerd. Er is ook niets mis met mannen in de geschiedenis, integendeel, maar het ontbreekt ook in deze geschiedenisdata aan het vrouwelijke perspectief, net zoals in de wetenschappelijke wereld, de gezondheidszorg, mobiliteit of sport en evengoed in de economie of de technologie, gisteren én vandaag.

Dus Judith, deze is zeker ook voor jou.

'BOLDLY GO WHERE NO ONE HAS GONE BEFORE'

Ik heb dit boek geschreven vanuit mijn toekomstoptimisme. Zij die mij kennen, weten dat ik een echte optimist ben. Mijn glas is altijd dubbel vol en mijn respect voor alle genders is supergroot. Maar als toekomststrateeg, en misschien na dit boek als FemTech-futurist of Femfuturist, vind ik het ook mijn taak om te wijzen op de vele mogelijkheden die de toekomst biedt. Ik ben er ook heilig van overtuigd dat dit nog maar het begin is. We staan aan het begin van de innovatiecurve, die hopelijk binnenkort in een exponentiële berg zal veranderen.

Ik zie de evaluatie dan ook als een expeditie, een gezamenlijke zoektocht om nieuwe werelden te ontdekken. Een expeditie op mijn lijf geschreven: *'... to conquer new worlds and new civilizations, to boldly go where no one has gone before'*, is niet voor niets een van mijn favoriete zinnen uit de openingsscène van *Star Trek*, de eerste echt inclusieve tv-reeks (zowel qua gender als etniciteit) en dan ook nog eens het scifi-genre. Ik ben er zeker van dat ik toen als klein meisje de goesting heb gekregen voor mijn huidige job.

Laten we zeker ook de *'boldly go where no one has gone before'*-mentaliteit omarmen in de zoektocht naar vrouwvriendelijke innovatie.

Met dit boek wil ik je een open kijk bieden op de vrouw als katalysator van een sterkere en duurzame economie en maatschappij. Ik wil de nadruk leggen op een gigantisch groot onaangetast economisch marktpotentieel, maar ook een potentieel in de algemene zin van het woord. Want als vrouwen gezonder, beter ondersteund en meer betrokken worden in de vooruitgang, komt dat ten goede van de hele maatschappij en dus van ons allemaal – vrouwen, mannen en alle andere genders.

De vragen die mij het meeste bezighouden zijn:

#TOEKOMSTVRAAG 1

Wat als we er ons meer van bewust zouden zijn dat het potentieel van een gendergelijke maatschappij zo enorm groot en rijk is dat het een echte doorgedreven duurzame wereld kan creëren? Kennis is macht, zeggen ze altijd. Hier geldt dat dus zeker ook. We staan niet altijd stil bij het feit dat er onderliggend op vele domeinen een vrouwelijk perspectief ontbreekt. We zijn zo gewoon om te denken dat alles even gezond, veilig of gemakkelijk is voor iedereen dat we effectief ons heel vaak geen vragen meer stellen. We zijn er ons ook niet van bewust hoe oude denkpatronen en gangbare veronderstellingen gelijkheid en vooruitgang tegenhouden. Noch hoe die denkpatronen en bijgevolg beschikbare data ook in een technologische wereld, waar iedereen gretig grijpt naar AI, een eenzijdig resultaat scheppen.

De simpele vraag 'Is dit ook specifiek voor vrouwen zo?' komt zelfs niet bij ons op. Laat staan vrouwen van kleur, etnische minderheden of andere genders. Een mindset die we in eerste instantie moeten begrijpen om er iets aan te kunnen doen. En een pleidooi om in je doelgroepbenadering sowieso zeker ook de vrouw apart te nemen als doelgroep.

Deze vraag beantwoord ik in de eerste drie hoofdstukken.

#TOEKOMSTVRAAG 2

Wat als we meer zouden investeren in het vrouwelijke perspectief? Welk effect heeft dat op de gezondheid van vrouwen bijvoorbeeld, maar evengoed op de ondersteuning van een beter ondernemersklimaat, investeringsmogelijkheden, effectievere innovatie, de kost van de maatschappij, en hyperrelevante innovatie en technologie? Welke nieuwe en zelfs onbestaande markten kunnen we aanboren en wat is het effect van de vele vrouweneuro's die vrijkomen? Deze vraag beantwoorden we in hoofdstuk 4, waar we dieper ingaan op de vrouw als superconsument, maar evengoed op het feit dat investeren in het vrouwelijke perspectief vaker een hoger rendement geeft dan algemene investeringen.

#TOEKOMSTVRAAG 3

Wat als we in gezondheidsthema's, technologie, economie, hr, mobiliteit, marketing, sportinnovatie of bijvoorbeeld het ondernemersklimaat effectief de vrouw als volwaardig potentieel omarmen? Welke industrieën en sectoren zien vandaag al het potentieel, vaak nog aangestuurd door vrouwelijke ondernemers, van evaluatie-innovaties? Welke baanbrekende innovaties breken op dit moment door en creëren een hele nieuwe marktwerking? Ontdek er alles over in hoofdstuk 5, waar ik heel wat voorbeelden geef van nieuwe producten en diensten die even spraakmakend zijn als effectief.

#TOEKOMSTVRAAG 4

Wat als we naar de verre toekomst kijken, waar AI, quantum computing en bijvoorbeeld de bio- en synthetische technologie nieuwe uithoeken van de wetenschap blootleggen en regeneratieve methoden omarmen? Hoe kunnen we de komende decennia het potentieel van de vrouw benutten in de zoektocht naar oplossingen om de wereld duurzamer, veiliger en beter te maken voor iedereen? Ik neem je in hoofdstuk 6 graag mee op een trip van mogelijke en gewenste toekomst, van toekomstscenario's en waanzinnige wetenschappelijke inzichten. Gaan we niet alleen gezonder ouder worden, maar ook onze vruchtbaarheid uitstellen? Of zetten we in op kunstmatige baarmoeders? En word ook jij onderdeel van de HOT-beweging?

Ik neem je graag mee op de zoektocht naar de vele mogelijkheden van een evaluatie en deel hierbij graag mijn inzichten.

**“Do we settle for
the world as it is,
or do we work for
the world as it
should be?”**

MICHELLE OBAMA

“

De evalutie theorie:

natuurlijke selectie op haar best.

hoofdstuk 1

De evolutie theorie

“Vrouwen en mannen zijn geen gevangenen van de biologie. Er is geen natuurlijke voorbestemming die bepaalt hoe we moeten leven. Hoe we leven en willen overleven, en welke toekomst we ook ingaan, is geen voorbestemming, maar is wat wij er samen van maken.”

CAREL VAN SCHAIK,

hoogleraar en directeur Antropologisch Instituut van de Universiteit Zürich

NATUURLIJKE BALANS OF DYNAMISCH SYSTEEM?

De natuur is een onwaarschijnlijk en fascinerend mooi iets. En biodiversiteit, ofwel soortenrijkdom, is waaruit onze natuurlijke wereld bestaat. Biodiversiteit is al het leven – dieren, planten, mensen, schimmels en micro-organismen – dat zich over miljarden jaren over de aarde heeft verspreid en is geëvolueerd tot de wonderlijkste vormen en soorten. Het werkt als één groot levend systeem en zorgt voor evenwicht in de natuur.

Een van de meest bekende scènes uit de Disneyfilm *The Lion King* van 1994 was een wandeling waarbij Mufasa, de vader van Simba (het jonge leeuwenwelpje), aan zijn zoon uitlegt: 'Alles wat je kan zien leeft samen, in een delicate balans.' Een zin waar we allemaal wel warm van worden, in een soort geloof en dogma dat de natuur alles in balans maakt en houdt. Zo ook het feit dat in de wereld, over alle continenten, culturen en klimaten heen, de wereldbevolking min of meer bestaat uit de helft mannen en de helft vrouwen. Ikzelf heb dat feit altijd superfascinerend gevonden. Een natuurlijk evenwicht tussen genders waar we allemaal in een welzijnsstaat zelf ook naar op zoek zijn.

Enkel wetenschappers zijn niet overtuigd van een zogenaamde balans. Eigenlijk hebben ze het idee van een 'balans van de natuur' al lang verlaten ten gunste van meer dynamische ecologische kaders. Maar omdat het in de loop van millennia in de populaire cultuur is ingebakken, is het voor het publiek veel moeilijker om dit concept los te laten.

De balansmetafoor is vandaag de dag springlevend en verschijnt veelvuldig in media, in producten of in marketingboodschappen; van natuurvoeding tot legoblokjes, van boeken tot films zoals *The Lion King*.

Deze misvatting heeft meer dan we beseffen gevolgen voor alles, van natuurbehoud tot klimaatveranderingsbeleid; en het is een concept dat wetenschappers graag uit het vocabulaire willen verwijderen³. Hoewel het dus een mooi en verzoenend idee is, toch zet het heel wat mensen op het foute been.

Dat de natuur in balans is, of in een soort van harmonie, dateert van de oude Griekse filosofen en schrijvers. Herodotus was bijvoorbeeld altijd al gefascineerd door de gebalanceerde relatie tussen roofdier en prooi. Cicero, een